Eškol Nevo

Poslední interview

Pistorius & Olšanská

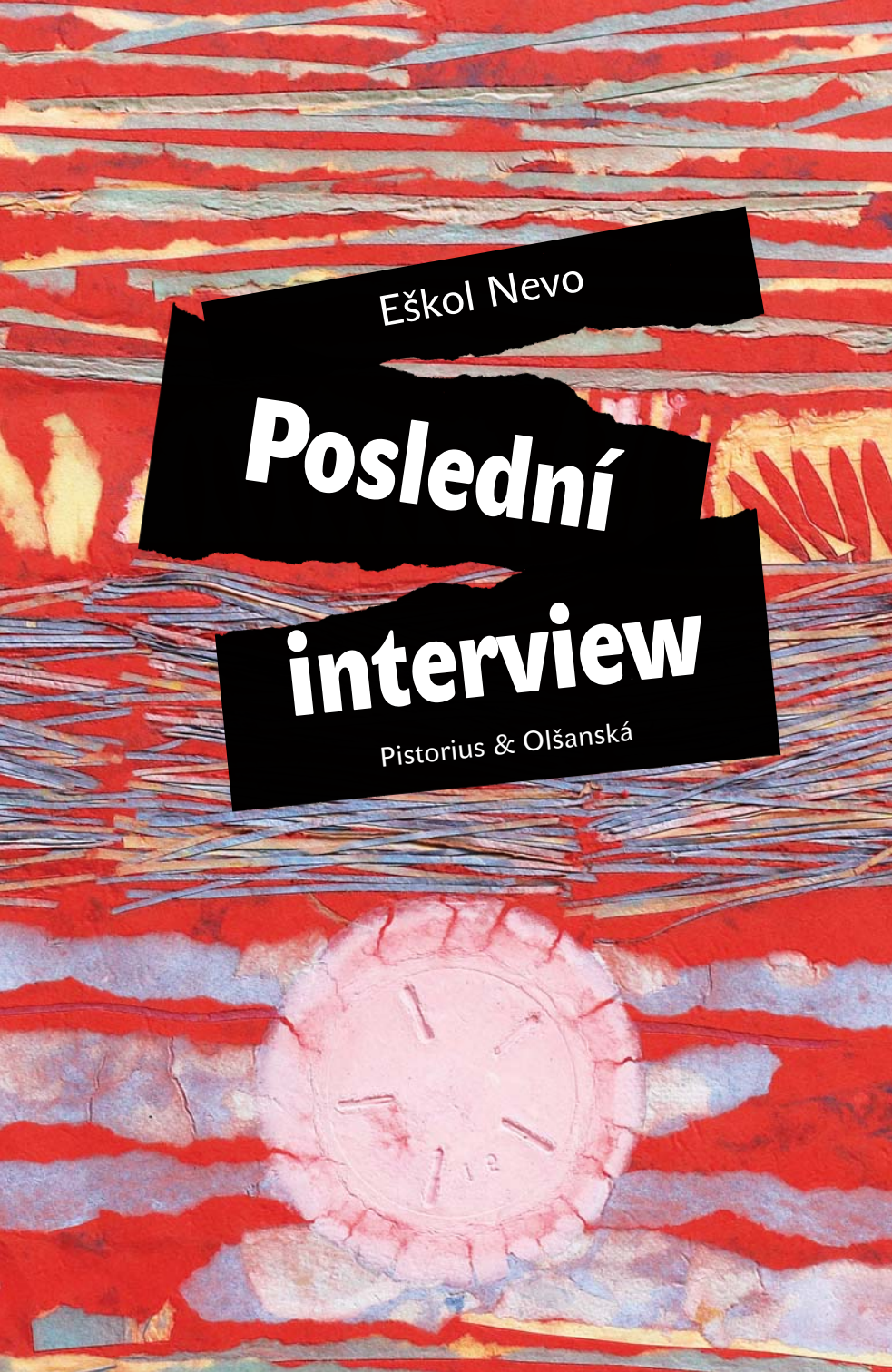

Eškol Nevo v jednom rozhovoru řekl, že tato kniha vznikla z hříčky, která ho napadla, když se mu nedařila práce na jiném textu: co by se stalo, kdyby vzal všechny otázky, které dostává v nejrůznějších rozhovorech a na literárních setkáních, a odpověděl na ně naprosto upřímně, bez zábran, bez politické korektnosti a jakékoli opatrnosti? Nejprve se věnoval nápadu jen jako jakémusi cvičení, bez aspirace na zveřejnění, ale po několika měsících prý ke svému překvapení zjistil, že se z textu vynořují postavy i děj. Výsledkem je kniha, která bezesporu patří k jeho nejodvážnějším. Vypravěčem je úspěšný spisovatel středního věku trpící depresemi a tvůrčí krizí, z nichž se snaží vypsat tak, že odpovídá na stokrát ohrané dotazy čtenářů — sám pro sebe, s upřímností, jaké je schopen, „do šuplíku". Místo otřepaných frází se pouští do osobních vzpomínek a úvah; postupně se před námi smývá pozlátko spisovatelské profese a stáváme se svědky jeho života, hanby a strachu. Jakoby mimochodem a s nevídanou otevřeností se mezi barvitými historkami, filozofickými úvahami a vzpomínkami proplétá tiché, ale naléhavé osobní drama, rozpad manželství s milovanou ženou, odcizení dcery, umírající kamarád z dětství. Autor s čtenářem hraje podivuhodnou hru na pravdu. Jeho polofiktivní hrdina se snaží vyzpovídat ze svých morálních selhání – z napomáhání v kariéře bezzásadovému politikovi, z bezohledného využívání života svých blízkých pro zápletky vlastních knih, ze zbabělosti a lhostejnosti, s níž jako mladík opustil slabé a potřebné — a zkoumá tak především limity upřímnosti, jíž je člověk schopen.

Eškol Nevo (*1971), vnuk třetího předsedy vlády Státu Izrael Leviho Eškola, se řadí k nejvýznamnějším současným izraelským spisovatelům. Je autorem jedné povídkové sbírky a sedmi románů, z nichž česky doposud vyšel pouze román *Tři patra* (Šaloš komot, 2015, česky 2019). *Poslední interview* (Ha-Reajon ha-acharon, 2018) je zatím posledním autorovým románem. Nevovy knihy se staly v Izraeli bestsellery, jsou překládány do mnoha jazyků a autor za ně obdržel řadu ocenění v nejrůznějších zemích. Nevo, který vystudoval literaturu a psychologii, dnes vlastní největší školu kreativního psaní v Izraeli, na níž také sám vyučuje.

PISTORIUS

Eškol Nevo

Poslední interview

Eškol Nevo

Poslední interview

Z hebrejštiny přeložila
Sára Foitová

Pistorius & Olšanská
Příbram 2020

Tato kniha vyšla s laskavým přispěním
Ministerstva kultury ČR
a Ministerstva kultury Státu Izrael.

MINISTERSTVO
KULTURY

Z hebrejštiny přeložila Sára Foitová

Copyright © 2018 by Eshkol Nevo
Translation © Sára Foitová, 2020
ISBN 978-80-7579-108-5 (PDF)
ISBN 978-80-7579-088-0 (TIŠTĚNÁ KNIHA)

Věděl jste odjakživa, že budete spisovatelem?

Ne. Někdy během dospívání mi nicméně došlo, že mám výrazně propracovanější masturbační fantazie než moji nejlepší kamarádi. Ty jejich šly rovnou k věci, byly přímočaré jak fotografie z místa činu. V těch mých byly zápletky, konflikty, vykreslené postavy. Abych se dokázal vzrušit, musel jsem těm fantaziím věřit. A tak jsem si je konstruoval až do nejmenších detailů. Pamatuju si, jak jsme jednou spali u Chagaje Karmeliho doma v Ramot, jen my čtyři nejlepší kamarádi ve spacáku v suterénní místnosti, a jeden po druhém jsme vyprávěli, co si představujeme, když si ho honíme. Já jsem mluvil jako poslední, a než jsem skončil, všichni usnuli, kromě Ariho, který ospale zamumlal, než si konečně dopnul zip spacáku: Kámo, já bych tipoval, že z tebe bude spisovatel. Ale musíš se naučit to zestručnit.

Co vás motivuje k psaní?

Paní učitelka Meira nám jednou uložila, abychom si přes pesachové prázdniny psali deník. Tak jsem si s sebou k moři do Ras Burka vzal zápisník a často jsem si s ním pak vylezl někam na kopec a psal o světě pod vodou a o světě nad vodou.

Potom rodiče rozhodli, že se přestěhujeme z Jeruzaléma do Haify. Napsal jsem kvůli tomu stěhování několik protestsongů, ale jak to u protestsongů bývá, nebyly mi vůbec nic platné.

Pak jsme na konci posledního ročníku na střední chystali maturitní slavnost a Tali Lešemová měla hrát na příčnou

flétnu. Chtěl jsem jí být co nejvíc nablízku, protože jsem doufal, že si mě všimne, jenže jsem neměl vůbec na nic talent – neuměl jsem na nic hrát, neuměl jsem zpívat ani tancovat. Tak jsem se přihlásil, že pro naše představení napíšu písňové texty.

Z vojny jsem Tali psal dopisy. Myslel jsem si, že pokud ode mě každý den dostane dopis, nenechá mě kvůli jinému, který dostává častěji opušťák.

Když jsem po vojně cestoval po Jižní Americe, psal jsem dopisy Dikle. Někdy jsem jí psal o tom, co se přihodilo během cesty, a jindy jsem si vymýšlel věci, co se nepřihodily. Všiml jsem si, že mě víc baví psát o tom, co se nestalo.

Těsně předtím, než jsem se přihlásil do svého prvního semináře tvůrčího psaní, hned po bakaláři, jsme se s Diklou rozešli; každé slovo, které jsem na tom semináři vyplodil, a to možná platí až doteď, bylo jen pokusem vyplnit tu hlubokou prázdnotu, která se ve mně s Dikliným odchodem rozevřela.

Za rok jsme se k sobě s Diklou vrátili.

Potom jsem udělal několik životních rozhodnutí: svatba. Děti. Hypotéka.

Život se vydal po příliš úzké cestě a psaní bylo to jediné, co se nacházelo mimo ni.

O životě, který jsem nemohl žít, jsem psal. Pár let to fungovalo, tu touhu to umrtvovalo, ale pak onemocněl Ari. A Šira odjela na internátní školu. A Dikla přestala být se mnou šťastná.

A začalo prostě takové období.

Mám dojem, že se tomu říká krize. Myslel jsem si, mylně, že to za pár měsíců přejde.

Zvenku to vidět není, ale já vím, že se potápím. A vím, že teď už píšu proto, abych přežil.

Jak vypadá váš běžný pracovní den?

Poslední rok vedu zdlouhavou zákopovou válku proti dystymii: akutní poruše nálady, charakterizované chronickým pocitem sklíčenosti a jakési vyhořelosti. Když to řeknu jednoduše: dřív jsem vstával šťastný. Teď vstávám smutný. Nejsem si jistý, jestli vím proč, a netuším, jak se z toho dostat. Taky

nevím, jak dlouho to Dikla dokáže snášet. Poslední dobou mám pocit, že si ode mě drží distanc. Možná se bojí, aby se nenakazila.

Ale zpátky k věci – ráno vždycky začnu fyzickou aktivitou, tedy běháním nebo jízdou na kole, což by mi mělo do krevního oběhu vyplavit látky zlepšující náladu. Potom zavolám Arimu a povídáme si o basketbalovém týmu Ha-Poel Jeruzalém, o sestřičkách na oddělení, o tom, jestli je šance, že se kapela Šabak Samech dá zase dohromady – o všem kromě jeho nemoci. Ten rozhovor má Arimu zvednout náladu, ale vlastně ji zvedá i mně, trochu mi uleví od palčivé osamělosti. Potom si na chvilku zdřímnu, probudím se, vypiju dvě kávy za sebou, sním celou tabulku čokolády a zapnu si počítač jako někdo, kdo má zcela vážně v úmyslu napsat další román. Pak chvíli sedím před prázdným monitorem. Po několika minutách zabrousím k tomuhle interview, k otázkám od uživatelů jednoho webového portálu, které mi poslal jejich redaktor. A chvilku odpovídám. Jednu, dvě otázky. Maximálně tři. A to už je půl druhé, kdy moje prostřední dcera chodí ze školy. Hluk, co nadělá v předsíni, mě vytrhne ze soustředění natolik, že nemá smysl se dál snažit. A tak vypnu počítač a jdu jí připravit oběd. Sedneme si ke stolu a obědváme společně. Poslední rok se chová zvlášť nepřátelsky a já to s tou svojí poruchou nálad trochu těžko snáším. A přesto se snažím k ní dostat, prodrat se k ní přes tu trnitou houštinu, která kolem ní nepozorovaně vyrostla. Je to tak vyčerpávající, že si po obědě musím zdřímnout. Nastavím si budík, abych nepřišel pozdě do družiny pro nejmladšího syna, broučínka. Když ho vyzvedávám, samou radostí se rozesměje a běží mi naproti a mně se na chvilku, krátkou jako dětská říkanka, zdá, že všechno bude zase dobré.

Nakolik jsou vaše knihy autobiografické?

Byly doby, kdy jsem na tuhle otázku uměl odpovědět. Jinými slovy, věděl jsem, že když na ni odpovídám, pokaždé bezostyšně lžu, abych chránil svoje blízké i sám sebe. Ale pravdu jsem znal. A pravda byla taková, že v mých beletristických knihách jsou, a vždycky byly, autobiografické střípky

a že je většinou vkládám do ženských postav. Zmatení nepřítele.

Postupem času se věci začaly komplikovat. Protože co si má člověk například počít s knihou, která mu předpověděla osud? Vymyslíte si šílenou zápletku. Extrémně nerealistickou. A rok po vydání knihy se to celé stane doopravdy. Je to pak autobiograife? A co všechny ty příběhy „ze zákulisí", které vyprávím na besedách se čtenáři? Ty, kde popisuju určité osobní zážitky, jež mě inspirovaly k napsání té či oné knihy? Tyhle historky jsem si před publikem tak dlouho přikrášloval, že už si ani nejsem jistý, jestli se opravdu udály.

A to nemluvím o tom, jak mi sklon k fabulaci notoricky prosakuje do osobního, neliterárního života.

Třeba na návštěvě u Ariho v nemocnici Tel ha-Šomer.

Když jsme se chystali na velkou cestu, babička se mě zeptala: A s kým jedeš? Když jsem jí řekl, že s Arim, povzdechla si a řekla: To je moc dobře, ten se o tebe postará.

Teď jeho silné, šlachovité paže hrozně zeslábly. A tváře se mu propadly.

Prosí mě, abych mu přinesl sklenici studené vody, a když se vrátím z kuchyňky, začneme si povídat.

Dřív jsem mu vyprávěl, co se mi přihodilo. Dnes mu vyprávím dobře vystavěné historky. A v jeho chemoterapizovaných očích vidím, že ví, že mu vyprávím dobře vystavěné historky, a že chce, že potřebuje, abych mu vyprávěl nějakou nevypilovanou. Nějakou, co nemá začátek, prostředek ani konec.

Ale takové já už neumím. Všechno, co se mi v reálném životě děje, se okamžitě, už ve chvíli, kdy se to stane, proměňuje v příběh, který se bude jednou pěkně vyprávět. Na besedě se čtenáři. V interview. Při nemocničním hovoru s Arim, který uprostřed mého povídání najednou zavře oči, stiskne mi ruku a řekne: Co kdybychom chvíli mlčeli.

Na čem teď pracujete?

Popravdě se pořád zotavuju z předchozí knihy. Přesněji řečeno z té nekonečné prázdnoty, která po vydání knihy násle-

duje. V tomhle období především napínám veškeré síly k tomu, abych se nezamiloval. V roce po vydání románu vždycky hrozí pohroma. Člověka sžírá takový vnitřní hlad, že je to poznat i navenek. A nejsnazší způsob, jak ten hlad ukojit, je ztratit hlavu a zoufale se zamilovat. Třeba do slovenské dokumentaristky, kterou jste potkal na filmovém festivalu v Haifě, s jizvičkou na levé tváři, co vypadá jako dolíček. Zamilovat se tak, že potom trvá rok, než se z toho dostanete. A tak je lepší zůstat doma. Uzavřít se. Neprodyšně zapečetit srdeční komory. Nenechat ani škvírečku, kterou by se dovnitř mohla dostat žena, která není vaše manželka. Tak na tom teď pracuju.

Jak jako muž dokážete psát ženské postavy?

Nikdo si toho ještě nevšiml, ale všechny ženské postavy v mých knihách jsou ve skutečnosti variace na tytéž tři ženy:

Na moji manželku.

Na smyšlenou ženu, která je jejím obráceným obrazem a s níž jsem snad mohl jednou žít, ale té možnosti jsem se vzdal ve chvíli, kdy jsem se rozhodl oženit.

A na ženu, která je obrazem mne samotného.

Je trochu trapné to přiznat, ale ta třetí mě přitahuje nejvíc.

Jak se vyrovnáváte s publicitou, která je s vydáním knihy spjatá?

Zadal jsem si sám sebe do Googlu. Znovu. Pitomá chyba. Celou noc jsem si četl, co o mně napsali jiní. Jednou jsem na nějakém školním výletě dělal, že spím, a poslouchal, jak se dva kluci baví. O mně. Tady jich bylo o hodně víc než dva. Možná tisíc. Možná dva. Na jednom webu dokonce vyfotili pigmentové skvrny na mém obličeji a předváděli na tom, jak se dají ve Photoshopu odstranit. Ve čtyři ráno jsem šel konečně spát. Z hrdla se mi draly hnusné odpovědi. Přitiskl jsem se zezadu k Dikle. Dřív, když jsem se k ní takhle tiskl, vždycky vzala moji ruku a položila si ji na srdce. Poslední dobou ne. Poslední

dobou se moje víra v to, že mě Dikla miluje, otřásá. Přesto jsem sjednotil rytmus svého dechu s jejím a sám pro sebe jsem si zašeptal: Mám domov. Mám domov. Mám domov. Celou noc jsem nezamhouřil oka a ze všech lidí na světě jsem si vzpomněl zrovna na jednu naši dávnou sousedku. Byla to žena v letech, dalo by se snad říct i stará, jednou mě svezla k moři a cestou mi vyprávěla, že je členkou nudistického spolku. A já, sotva patnáctiletý kluk, jsem se nadchl a zeptal jsem se, jestli se můžu přidat. Obnažit se.

Za žaluziemi prosvítal teď v celé své nahotě nový den. Moje žena dál oddechovala ze spánku.

Vše je předpovězeno, pomyslel jsem si, a přesto máme možnost volby.

Jaký jste byl jako malý kluk?

Až moc podobný tomu plačícímu chlapci z obrázku na stěně čekárny zdravotního střediska, a když jsme seděli před ordinací doktora Schneidtaschera, další děti si vždycky ukazovaly střídavě na mě a na něj.

Měl jsem bujnou představivost. Ne že bych zrovna moc četl – ale neustále jsem si něco představoval.

A byl jsem zamilovaný. Bezmezně. Pokaždé do jiné dívky. A nikdy jsem žádné nic neřekl. A plný stesku. Pamatuju si, že mě od nejútlejšího věku všude provázel neustálý stesk. Ještě mi ani nikdo neumřel, ale pořád jsme se s rodinou stěhovali. Každé léto jsem se loučil se starými kamarády a každý podzim jsem si musel hledat nové. Což ještě mimochodem neznamená, že to byl důvod toho stesku. Možná to tak prostě je, některé děti mají ke stýskání sklony.

Snažím se z té směsice abstraktních pocitů vytáhnout nějaký konkrétní okamžik. To chci vždycky po svých studentech: buďte specifičtí. Rozložte pocit do konkrétních obrazů. Ale mně ze všech těch výjevů, nevím proč –

Bylo mi šest nebo možná sedm let, šli jsme s dědou Jicchakem do lunaparku. Byl už dost starý a neměl sílu ani chuť se mnou lézt na kolotoče. A tak mě jen vodil od atrakce k atrakci a jednou za čas mě přiměl se napít vody z čutory, kterou

s sebou nosil. Mně vůbec nevadilo, že se mnou na atrakce nechodil. Samota tehdy neznamenala strach. Sám jsem šel na horskou dráhu, šťastný, a vůbec jsem nekřičel, ani při nejstrmějších sešupech. Jízda strašidelným hradem mi připadala spíš legrační. Ruské kolo byla příležitost prohlédnout si seshora celé město. Nemihnul se ve mně ani stín strachu – dokud jsem nedošel do zrcadlového bludiště.

To je zdánlivě úplně nevinná atrakce – tak nevinná, že už ji dnes myslím ani nemají.

Člověk musí jen mezi stěnami ze zrcadel najít správnou cestu labyrintem k východu.

Začalo to dobře. První a druhou odbočku v bludišti jsem zvolil poměrně s jistotou, ale pak mě ta spousta odrazů zmátla. Ten okamžik si pamatuju: jak mě obklopuje bezpočet pokřivených obrazů, které se mi podobají i nepodobají zároveň. Některé mají velikou hlavu a tenké nohy, jiné naopak tlusté haksny a mrňavou ufonskou hlavičku. Přepadla mě lehká závrať a pocit, který jsem do té doby neznal, pocit bezvýchodnosti. Zkusil jsem jít dál, ale kam jsem se otočil, všude jsem narážel do pokřiveného obrazu sebe sama. A další pokřivený já. A další pokřivený já. Nakonec jsem se poražený sesunul do sedu, zády opřený o jednu ze stěn, a pomyslel jsem si: Nemá smysl volat o pomoc, protože děda bez naslouchátka skoro nic neslyší. A taky mě napadlo: Nikdy se odsud nedostanu.

Teď mi to najednou došlo: jak moc se to vlastně podobá noční můře, ze které se Dikla budila hrůzou v našich prvních společných letech, najednou se na posteli prudce vzpřímila, tloukla se dlaní do hrudi, jako by se dusila, pak se na mě podívala doširoka otevřenýma očima, které mě nepoznávaly, ale postupně mě rozpoznala a poprosila mě, abych ji objal. Už jsem se nemusel ptát, co se stalo, věděl jsem, že se znovu ocitla uvězněná ve třídě a nemohla ven, protože východ hlídali teroristi, a znovu se pokusila otevřít okno, aby mohla utéct, ale nešlo to (ve skutečnosti, ne v nočním děsu, došlo k tragédii v Maalot v době, kdy ji její matka teprve čekala. Byla v devátém měsíci. Bydleli hned vedle školy, kterou obsadili teroristi, Diklina matka slyšela křik dětí a běžela za sousedkou, co měla doma pušku.)

Neuvěřitelné, pomyslel jsem si, že dva lidé, jejichž nejhorší noční můry se odehrávají v uvěznění mezi zdmi, spolu dokázali vybudovat domov.

Kde píšete?

Léta jsem toužil mít vlastní studio. Chtěl jsem říkat věty jako: „Jdu zrovna ze studia." Nebo: „Zavolám ti, až budu ve studiu." Ale zdálo se mi, že to je jedna z těch věcí, které se dějí jiným lidem, ne takovým, co vyrostli v přístavním městě a byli vychovaní k tomu, aby neutratili ani halíř, pokud vysloveně nemusí. Kdo by potřeboval studio? přesvědčoval jsem se. Amos Oz píše na záchodě.

Přesto mě ale pokaždé, když mi někdo, některý kolega, řekl, že jde do studia, bodlo u srdce, jako by mi ho někdo skřípnul kolíčkem, a to slovo se mi mimovolně převalovalo v ústech: špička jazyka se dvěma krůčky prošla po patře a na třetí dobu se rty zaokrouhlily. Stu-di-o.

Už je to víc než rok, co jsem si pronajal studio v nedalekém mošavu Givat Chen. Neměl jsem jinou možnost. Namouduši. Přísahám.

V sousedním domě začali provádět stavební úpravy kvůli riziku zemětřesení a já jsem se v tom příšerném rámusu z vrtaček a kladiv nemohl soustředit. K tomu ještě moje nejstarší dcera – to bylo předtím, než nás opustila a odjela na internát ve Sde Boker – moc nechodila do školy, a aby přehlušila ryk stavebních prací zvenku, pouštěla si v pokoji každé ráno na plné pecky Enrique Iglesiase. Stěny vlastního domova se kolem mě začaly pomalu stahovat. Mezi horní částí břicha a hrudníkem se mi usadil nepříjemný pocit a nechtěl se odtamtud hnout. Myslím, že právě tehdy začala moje dystymie, i když jsem ještě ani nevěděl, že něco takového vůbec existuje. A tak jsem si řekl, že změna prostředí mi prospěje, a notebook jsem si přenesl do ordinace jedné psycholožky, která pracuje hlavně ve večerních hodinách. Přijal jsem všechny její podmínky a sám jsem jen požádal, abychom ve smlouvě změnili definici pronajímaného prostoru z „ordinace" na „studio".

Po notebooku jsem si do studia přinesl ještě pár knih, kvůli atmosféře. Na stěnu jsem si pověsil obrázek, který mi daroval jeden přeživší holokaust a Dikla ho prohlásila za příliš deprimující, než aby se dal pověsit do obýváku, a na poličku jsem si postavil fotku Maajan. Kousek od studia byl obchod, kde prodávali čerstvé bagely posypané solí. A olivy. Rád píšu s olivami. Přímo před studiem rostl pomerančovník a majitelka mi řekla, že si z něj můžu brát. A ve studiu byl kávový koutek s rozpustným kafem a mletým kafem na turka a lednička s mlékem.

Všechno bylo zařízené a připravené.

Jméno osady Givat Chen neboli „Chenův pahorek" – jak jsem se dozvěděl z tabule, kterou jsem míjel každé ráno při vjezdu do mošavu – odkazuje na iniciály Ch. N. básníka Chajima Nachmana Bialika. Není hezké narušovat dokonalý obraz národního básníka, takže se o tom nemluví, ale Bialik od chvíle, kdy se přestěhoval do Izraele, skoro nic nenapsal. „Klesla jeho větévka", abych citoval jeden z jeho veršů: za deset let složil jen devět básní a žádná z nich nepatří mezi jeho vrcholná díla. Byl snad dům, který mu postavili v Tel Avivu, až moc krásný? Až moc pohodlný? Oloupil ho snad obdiv druhých o nutnou míru strádání, kterou každý umělec potřebuje k tvorbě? Možná že mu pro všechny jeho literární projekty, pro všechno to redigování časopisů a vydávání knih nezbýval čas jen tak zírat do prázdna – a když nenecháme prázdný prostor prázdným, nemůže se naplnit něčím novým. Nebo to možná bylo naopak? Možná si nakládal další a další projekty, aby nemusel zůstávat o samotě se sebou samým, neschopným psát? Představuju si ho, jak se před spaním svěřuje Maně, svojí ženě, že uběhl další den, kdy nenapsal pořádnou báseň, a úplně vidím vyčerpaný výraz v jejích očích, když ho poslouchá. Ale no tak, Chajime Nachmane – pomyslí si, ale nahlas to neřekne – kolikrát člověk vydrží poslouchat stejnou ohranou písničku?

Básník čeká s očima upřenýma do tmy, než jeho žena usne, pak vyjde ven a vydá se procházkou za Irou Jan, která bydlí o několik ulic dál. Malířka je divoká a mladá a ještě pořád ho obdivuje, a když se pomilují, Bialik čeká s očima upřenýma

do tmy, než Ira Jan usne, a pak se vydá za další, třetí ženou – můžeme se klidně domýšlet, že měl i nějakou třetí ženu –, složí jí hlavu do klína, ona ho hladí po pleši a zpívá mu písně v jidiš, ale ani všechen ten pohyb od milenky k milence po celém maličkém Tel Avivu mu nic nepomáhá a nezmění na jeho situaci ani ň, protože druhý den ráno ho na psacím stole vítá pořád ten samý potměšile bílý list papíru.

Ve studiu v Givat Chen jsem strávil dlouhé měsíce. Četl jsem texty svých studentů. Telefonoval jsem. Odpovídal na maily. Chodil jsem do obchůdku a vracel se s olivami. Trhal jsem z pomerančovníku pomeranče a vymačkával z nich šťávu. Dlouze jsem hleděl na fotku Maajan, dívky, která zahynula v Bolívii na „silnici smrti" a v jejíž krosně pak našli moji knihu. Pouštěl jsem si na YouTube celá alba Davida Bowieho. Četl jsem si odborné lékařské články o dystymii. Říkal jsem: „Zavolám ti ze studia." Anebo: „Tak se můžeme sejít u mě ve studiu." Dokonce jsem se pokusil cvičit jógu na jógamatce, kterou tam psycholožka měla, a zablokoval jsem si přitom záda. Možná kvůli dystymii, která mě přikovala do reality. Anebo to bylo působením jiných sil.

A nakonec jsem se vrátil domů.

Do-mů. Do-mů.

Špička mého jazyka a rty se na tom slově pravidelně střídají, ťuknutí a rozevření, rozevření a ťuknutí.

Když píšete, myslíte přitom na čtenáře?

Já? Prosím vás. V žádném případě. To vůbec není relevantní. A nemám na to čas. Moje mysl je po okraj plná sebezpytování postav a dějových zvratů, jednoduše nezbývá prostor na nepodstatné úvahy. Ne a ne. Důrazně popírám –

Jen někdy, jako nahý fanoušek, který uprostřed zápasu vběhne na fotbalové hřiště, mi do vědomí vtrhne nepokrytá ekonomická úzkost: Co když se knížka nebude líbit? Co když ji lidi nebudou kupovat? Z čeho budeme žít? Ta úzkost dokáže několik předlouhých chvil před příslušníky Útvaru ochrany sebedůvěry utíkat, než ji konečně dohoní, popadnou ji až zbytečně drsně za lokty a odtáhnou ji za okraj hřiště.

Představujete si při psaní konkrétního čtenáře nebo čtenářku?

Spoustu let jsem si představoval Diklu. Představoval jsem si, jak jí budu v posteli číst z rukopisu. Přečtu stránku a nechám ji sklouznout na podlahu. Čtu další a nechám ji sklouznout. A ona poslouchá a dívá se na mě láskyplně a zaujatě a maličko pobaveně, s tím samým výrazem, který měla, než jsme se tenkrát v bytě na Rambanově ulici poprvé políbili.

Poslední dobou mi to nejde. Představovat si při psaní Diklu. Mám dojem, že problém vězí v tom, jak se na mě dívá od chvíle, kdy Šira odjela na internát. Už to není ten láskyplný, zaujatý pohled a vidím v něm větší než malé množství kritiky.

Nezapomnělas, že v neděli letím do Kolumbie? zeptal jsem se jí minulý týden.

Nezapomněla, odpověděla.

Dřív by v tom „Nezapomněla" bylo očekávání stesku. Dřív by mi to „Nezapomněla" řeklo: Budeš mi chybět.

Tentokrát mi její „Nezapomněla" řeklo: Dobře, že na chvilku vypadneš. Popravdě mi trochu lezeš krkem.

Nejsem malé dítě. Vím, že energie mezi dvěma lidmi se nakonec musí proměnit. Je to fyzikální zákon. Viděl jsem, jak se to dělo jiným párům, a v podstatě mi bylo jasné, že se to jednou stane i nám.

Jenom jsem si nepředstavoval, že se to stane jako první jí.

O pár dní později jsem si smutně sbalil kufr. Trenky, ponožky. Výtisky mých vlastních knih a rukopisy studentů ze semináře tvůrčího psaní.

Normálně bývám před cestou natěšený.

Normálně ve chvíli, kdy se letadlo odlepí od země, vzlétne i moje duše.

Jak dokážete žít se všemi těmi různými výklady a analýzami vašich knih?

Je to v pohodě. Vážně. V tom je přece krása literatury, s každým čtením jako by vznikala nová kniha, ne? Podle mě je to

naprosto v pořádku. A navíc, i kdyby ne, co bych s tím nadělal? Mám snad každého, kdo si koupí nějakou moji knihu, stopovat z knihkupectví až domů a pak si s ním lehnout do postele a ujišťovat se, že mě správně pochopil?

Řeknu to úplně jednoduše: Každý ať si moje knihy čte, jak se mu zachce.

Až na jeden určitý typ akademiků.

Obvykle bývají z katedry literatury.

Někdy na ně člověk narazí i na katedrách kulturní antropologie nebo genderových studií. Jsou to lidé, kteří byli působením pokřivených mechanismů kariérního postupu na univerzitě donuceni se zaměřit na jedno velice úzké téma. Publikují další a další články, které se zabývají tou samou výzkumnou otázkou. A po svých studentech chtějí, aby se i oni pásli na tom samém metru čtverečním. Dělají to už tolik let, že si neumějí přečíst knihu jinak než prizmatem svého vlastního výzkumu, úzkým jako malá škvírka.

Jednou jsem byl pozvaný na nějakou takovou konferenci akademiků-co-mají-svoji-teorii.

Nutno dodat, že mě to pozvání potěšilo. Tvůrci potřebují uznání stejně, jako vědci potřebují důkazy. U vchodu do budovy filozofické fakulty jsem si dokonce vyfotil plakát, na kterém bylo moje jméno, a poslal jsem ho rodičům, abych je potěšil.

Ale potom, během samotné konference, na pódium chodili jeden za druhým lidé se spoustou titulů a násilím na moji knihu navlékali mechanicky aplikované způsoby čtení. A všechno říkali tak autoritativním, vševědoucím tónem, že jsem si připadal jako balík a nevzdělanec. A tak jsem se čím dál víc choulil do židle v první řadě, kterou mi tam zarezervovali jako čestné místo, a s každou další učenou větou, která z pódia zazněla, jsem se víc a víc stahoval do sebe. Hlava se mi zasouvala mezi ramena, ruce se složily na hrudi, hruď se nalepila na břicho, až jsem nakonec zmizel úplně a organizátoři mě omluvili, že jsem se z osobních důvodů nemohl konference zúčastnit.

Dá se psaním uživit?

U téhle otázky se pokaždé zakoktám, když mám na ni odpovědět. Připomenu, že taky vedu semináře. Poznamenám, že Dikla je manažerkou obchodní strategie v jedné velké firmě.

Někdy mi nezbyde než vyrukovat s tou známou anekdotou o tom, jak Heršeleho z Ostropolu poslala máma do obchodu pro mlíko. Když vyšel z obchodu, popadl ho strach, co kdyby bylo to mléko zkyslé, a tak si ze džbánku pro jistotu důkladně loknul, než se vydal dál. Jenže pak ho popadl strach, jestli mu mléko nezkyslo po cestě. A tak si loknul znovu. Jen, aby se ujistil. A tak pokračoval, chvíli šel, zastavil, napil se, a tak dál, až došel domů. A musel jít pro mléko zas.

Žádný takový příběh o Heršelem z Ostropolu neexistuje, aspoň pokud vím. Je to rádoby židovská báchorka, u které se na konci všichni zasmějí, i když si nejsou úplně jistí, co v tom vlastně mělo být za pointu a ponaučení.

Vykrucuju se, jak jen můžu, abych nemusel s trapnou pravdou ven:

Nic nám nechybí. Tedy po finanční stránce.

Když jsem zvažoval, že odejdu z reklamky, abych se mohl věnovat psaní, řekl jsem Dikle: Ale znamenalo by to, že bychom se museli uskromnit.

Byla těhotná. Poprvé, se Širou. Ne zrovna nejlepší načasování na rozhovor tohoto typu.

A ona přesto bez váhání odpověděla: No tak se uskromníme.

Pamatuju si ten rozhovor slovo od slova. Pamatuju si, kde jsme seděli: ve stísněné kuchyňce pronajatého bytu v ulici Jaldej Teheran. Na takových skládacích křesílkách. Pamatuju si, co měla na sobě: bílou propínací těhotenskou tuniku, pod prsy převázanou páskem. A černé legíny.

Dokonce si i pamatuju, co bylo na talíři, který stál na stole mezi námi. Slunečnicová semínka Afula. Začátek těhotenství v Dikle zažehnul prudkou vášeň pro slunečnicová semínka a celý dům se plnil malými hromádkami slupek.

Určitě? ujišťoval jsem se.

Ráda bych ti připomněla, že sis nevzal nějakou princezničku z luxusní vily v Savjonu, odpověděla, má to i svoje výhody, víš. Plus jsem si jistá, že ta knížka bude mít úspěch a všechno se to srovná.

A když ne?

Zvládneme to. Haló, přece jsem tu i já. A ty o tom sníš, co se známe. Že budeš psát.

OK. Mám ti ještě skočit do kiosku pro semínka?

Až pak, odmítla a hodila pohledem ke dveřím do ložnice.

Zase? vzdychl jsem. Jako by mě to snad nějak obtěžovalo.

To ne já, bránila se, to ty hormony.

Seznam věcí, které mě na Dikle přitahovaly, je dlouhý. Něco byly drobnosti, zdánlivě nepodstatné, jako vůně jejího šamponu nebo to, že uměla nazpaměť děje klipů Davida Bowieho z 80. let. A něco byly větší věci, jako to, že se nikdy nechovala koketně a neutvářela si názory podle toho, co psali ve víkendových přílohách novin, a při příliš násilných scénách v televizních seriálech odvracela oči.

Ale myslím, že ten neviditelný prvek, důvod, proč moje duše běžela za tou její, byl fakt, že v ní nebylo ani zrnko kritičnosti. Od první chvíle mě přijímala a věřila ve mě. Nepochybovala o mně a nechtěla mě měnit. Přesně tak, jak ji měl rád její otec, na rodinných večeřích u nich doma v Maalot. S láskyplným pohledem, kterým provázel každý její krok. S něhou, s jakou ji oslovoval arabsky „*binti*“, „dceruško“. S pomazánkou z lilku a tahini, kterou dělal speciálně pro ni. S tichým, ale zřejmým nadšením z každého jejího drobného úspěchu.

Tak dřív milovala i Dikla mě. Bez jakýchkoli výhrad.

Ve snu by mě nenapadlo, že o dvacet let později budu při čekání na přestup v Madridu zas a znova vytáčet její číslo. A že to nebude brát.

Jak se vyrovnáváte s kritikou?

Moji rodiče jsou hodně kritičtí. Ne že by vám kritiku vmetli bez rozmyslu do tváře. To vůbec. Oba jsou ale akademici,

takže cokoli, co se v určitém okruhu kolem nich šustne, je podrobeno důkladnému zkoumání, jehož cílem je dokázat pomýlenost dané aktivity. Už léta k nám například oba chodí každé pondělí hlídat vnoučata. Za ty roky se toho hodně změnilo: pokaždé, když přijdou, jsou oba o trošku shrbenější. A o trošku snadněji se rozruší. Tátovi se na plicích usadil chronický kašel a máma špatně slyší. Jejich miláček Šira jim zmizela na internátní školu. A přesto přese všechno nám stejně vždycky po každé návštěvě dávají feedback. Táta v dlouhatánské esemesce, která má několik sekcí a podsekcí; máma po telefonu, rozhovor začíná empatickým tónem a pokračuje výčtem chyb, které jako rodiče děláme.

Zameť si před vlastním prahem, chci jí říct.

Udržím se. Z úcty k ní. Kvůli tomu, kolik je to oba stojí energie, každé pondělí k nám jezdit.

Každopádně když člověk vyroste v takovémhle prostředí, ta kritičnost do něj prosákne. Zakoření v něm. Proudí mu v krvi jako další druh krvinek: bílé krvinky, červené krvinky, kritické krvinky.

Spoustu let mě to znejišťovalo, a i dnes mě to občas srazí nazad a dolů (vždycky je to směrem nazad a dolů). Zároveň mě to ale naočkovalo. Ty nejvražednější recenze vychrlí moje vlastní hlava dřív, než kniha vůbec vyjde. I teď, zatímco tohle píšu, se ocitám pod nemilosrdnou palbou sebekritiky: Zbláznil ses? Odpovídat upřímně v rozhovoru na internetu? Vždyť si to pak celá léta bude moct přečíst kdokoli, kdo si tě vygoogluje.

Měl jste někdy tvůrčí blok?

Jestli jsem ho *někdy* měl? Mám ho každé ráno. Celý tenhle rozhovor je upřímně řečeno jenom pokus překonat tvůrčí blok psaním jiného textu.

Co je pro vás při psaní největší výzva?

Od chvíle, kdy začnu psát, mám silnou potřebu jíst – tak silnou, že se jí nejde zbavit. Po každé napsané stránce vstanu a jdu do kuchyně. Ne – po každém odstavci.

Ale tenhle hlad je fyzický, ten se ještě dá vydržet. Problém je ten druhý hlad.

Vaše knihy jsou velmi izraelské. Neztrácí se něco při překladu do jiných jazyků?

To kdybych věděl. Pravda je taková, že nemám potuchy. Na večeři s lidmi z mého tureckého vydavatelství mi třeba řekli, že z knížky museli vyškrtnout několik erotických scén, protože Erdoganův režim má poslední rok spadeno na nakladatelství, co si nedávají dost pozor. Dál jsem seděl u stolu jakoby nic, ale hlavou mi běželo: Kdo ví, kolikrát se tohle stalo v jiných jazycích, v jiných zemích, aniž se mi to obtěžovali říct?

Celé to vydávání překladů je vůbec nějaké fiktivní. Přijedeš do cizí země. Do hotelu sezvou novináře. Je to dvouhvězdičkový hotel, takže nemá pořádné foyer. Jenom takový koutek, kde se dá sedět, je tam nepohodlná pohovka. Pak tři dny sedíš na té nepohodlné pohovce. A dáváš rozhovory. Někteří z tech novinářů jsou z časopisů s názvy jako „Quinoa Chic", „Neholení muži" nebo „Psi a sáňky" a tobě přijde, že se k PR manažerce z nakladatelství chovají až nějak moc familiérně. Všimneš si, nebo se ti to aspoň tak zdá, že mají i trochu podobné rysy v obličeji, a začne v tobě narůstat podezření, že všechny ty rozhovory jsou nasmlouvané: píáristka nakladatelství naverbovala všechny svoje příbuzné, aby vytvořila dojem, že zrovna o tvoji knihu je obrovský mediální zájem. Přestože v té samé zemi, kam jsi přijel, zrovna ten samý týden vychází taky nový román Axela Wolfa.

To podezření zesílí, když si najednou uvědomíš – jak to, že tě to netrklo dřív? – že jsi za celá ta léta pracovních cest do zahraničí ještě nikdy na vlastní oči neviděl, že by někdo četl překlad některé tvojí knihy. V žádné kavárně. V žádném vagonu metra. V žádné tramvaji. Celá ta léta znovu a znovu procházíš uličkami mezi sedadly vlakovou soupravu z jednoho konce na druhý, naoko aby sis protáhl ztuhlá záda, ve skutečnosti protože doufáš, že vlevo či vpravo zahlédneš někoho začteného do tvojí knihy. Stačil by jediný čtenář, aby se ti vrátila jistota vlastní existence. Ale nalevo i napravo, v normálním

vagonu i v první třídě i v jídelním voze si všichni čtou jen nového Axela Wolfa.

To už ti v hlavě začínají klíčit konspirační teorie: co když ti za zády vznikl komplot, kterého se účastní tvůj kluzký agent Udi, izraelské ministerstvo zahraničí i tvoje vydavatelství. Všechny zúčastněné strany vědí, že je to jen fasáda, zástěrka, všichni zúčastnění si nahrabou na tom, že se kniha naoko vydala, ale není v distribuci, a jen ty, jediný Truman v téhle Truman Show, dál jezdíš do zahraničí a věříš tomu, že teď, tady se to už konečně stane, tentokrát prorazíš.

Tahle cesta je pro změnu do Kolumbie. A v té kombinaci velkého množství rumu, zchátralého hotelu, v němž jsou kromě tebe ubytovaní jen samí Japonci, a ulic plných stovek žebráků, kteří ve skutečnosti nevypadají ani trochu poeticky, se předěl mezi realitou a představivostí tak nějak rozpíjí a ty si připadáš odpoutaný jako astronaut, který šel opravit vnější závadu na vesmírné lodi a zničehonic se mu rozpojil kabel.

Ve volném čase, který ti v Bogotě po sérii rozhovorů zbývá, se procházíš po knihkupectvích s dlouhou otevírací dobou. Ve všech výlohách je nový Axel Wolf ve španělském překladu. Jdeš dovnitř a hledáš svou knihu nejdřív na hlavních pultech uprostřed obchodu. Pak se přesuneš k regálům u zdi a pak k nižším poličkám. Tvoje kniha není v žádném regálu žádného z těch obchodů. V jednom knihkupectví se rozhodneš překonat stud a jdeš se zeptat k pokladně. Pokladní se podívá do počítače a řekne, že ji nemají na skladě. Ale může ti ji objednat, když budeš chtít. Když vyjdeš před obchod, zkusmo praštíš do kandelábru, aby ses přesvědčil, jestli to bolí.

Po šesté tequile v baru, kde ti všichni připadají jako najatí komparzisti, zaplatíš barmanovi a vykročíš směrem k hotelu, a přitom se ti vybaví, že když jsi byl malý, ve čtvrté nebo páté třídě, tvoje postavení mezi spolužáky se během pár měsíců zázračně zlepšilo. Za to krátké období mezi chanukou a pesachem tě přestali odvrhovat a začali brát, a přišlo to tak najednou, až jsi měl podezření, že se o to nějak postarali tví rodiče. Že všechny podplatili, kluky i holky, aby na tebe byli hodní. Celý rok jsi s tím podezřením žil a hledal všude náznaky, které by ho potvrdily. A teď, o třicet let později, jsi zpátky v tom samém bodě.

Chceš zavolat domů. Popovídat si se ženou. Slyšet známý hlas. Něčeho se přidržet, než úplně ztratíš rovnováhu. Jenže – časový posun. A drahý roaming. A navíc, kdykoli jí poslední dobou voláš ze zahraničí, stejně to nebere, a když už to vezme, v jejím hlase není stesk, a víc než všechny ty ostatní náznaky – jak potlačuje zívání, když trváš na tom, že bude předehra, jak si nevšimne, že ses nechal ostříhat, jak se automaticky staví na stranu toho druhého, když jí vyprávíš o nějaké neshodě – víc než všechny tyhle známky, které se v posledním roce množí a zesilují, ze všech nejvíc znepokojivý je ten hlas beze stesku v telefonu.

A tak domů nezavoláš, aby ses nespálil, a nazítří už nemáš na vybranou, aby sis mohl být jistý, že existuješ, začneš si s kolumbijskou novinářkou, která vypadá jako Pocahontas. Flirtuješ s ní už během interview a vezmeš si na ni mail, máš jí poslat básně Jehudy Amichaje ve španělském překladu. Pošleš jí ty básně a s nimi i pozvání na večeři, a nad večeří se přesto vznáší chmurný oblak: co když i ona je komparzistka? Ale když se pak začnete líbat, oblak se rozplyne. Líbá silně a dobře, zastavíte si taxíka a jedete do hotelu. Projdete davem několika desítek Japonců ve foyer a ty cítíš, že žiješ. Vyspíte se spolu a tobě je naráz jedno, jestli se tvoje knihy v zahraničí čtou, nebo ne. Pak hledá velké náušnice, které si sundala, než se svlékla, a už chce jít, ale ty se dotkneš její paže a poprosíš ji, aby tě ještě neopouštěla, a pak jí celou noc zpíváš do ucha hebrejské písničky Šloma Arciho a píchá ji. Píchá ji a zpíváš jí písničky Šloma Arciho. A znovu a znovu. Je rozvedená a má dítě a ve městečku, odkud pochází, vědí všichni všechno o všech a ona už dva roky nebyla s mužem, aby na ni pak v *churrasqueríi* nezírali, a na zádech, těsně nad půlkami, má vytetovanou báseň od Kavafise, ne „Ithaku“, něco míň profláknutého, a píše si do šuplíku, básně, prózu ne, a pokaždé, když se udělá, zní to, jako by měla těžký astmatický záchvat a skoro umírala.

Ráno si nasadí ty velké náušnice a jde dělat rozhovory s dalšími spisovateli, kteří přijeli na veletrh, a ty odletíš zpátky do Izraele.

Přistanete uprostřed noci, vytáhneš obří kufr po schodech nahoru a připadáš si jako Odysseus po návratu na Ithaku.

Tvoje žena spí, zachumlaná do prostěradel, a ty ji probudíš polibky a všechno jí vyprávíš. Odjakživa k sobě jste naprosto upřímní. To se od chvíle, kdy ses stal lhářem z povolání, ještě prohloubilo, tahle potřeba mít na světě jednoho člověka, kterému vždycky říkáš pravdu, celou pravdu a nic než pravdu. Ale nejde jen o to. Taky toužíš *doopravdy* ji probudit. Otevřít jí oči.

Čím víc jsi odvyprávěl, tím víc se v posteli napřimuje.

Strčí si pod hlavu ještě jeden polštář. Přejde z leže do podepřené pozice a pak do úplného sedu. Oči má doširoka rozevřené. Nevyjde z ní ani slovo.

Mluv se mnou, Diki, žadoníš. Řekni něco.

Ona jen zavrtí hlavou. Pomalu. Oči se jí třpytí.

Byl jsem sám, řekneš, hrozně, hrozně sám.

Sám? opáčí. Z hlasu jí čiší odpor, ale ty si toho výstražného znamení nevšímáš a pokračuješ –

Nebyl jsem osamělý jenom v Kolumbii. I předtím.

Jak to myslíš, řekne. Teď už je její tón nepokrytě cynický. Vzdálený.

Zkusíš natáhnout ruku a chytit tu její. Aby nespadla úplně pryč.

Nesahej na mě, řekne. A pak řekne: Taky jsem byla sama. A pak: Ale nevyspala jsem se kvůli tomu s někým jiným.

Po té poslední větě vstane, dlouhé vlasy má rozcuchané, tmaví hadi se plazí jeden přes druhého, jednu ruku zatíná v pěst a druhou má nataženou jako na značce „STOP“.

Požádá tě, abys odešel z domu.

Nezajímá ji, že je uprostřed noci. A že sousedi slyší, jak prosíš o milost. Už tak se s tebou nedá žít, co máš tu dystymii, už tak měla po krk všech těch pracovních výjezdů, a Kolumbie – Kolumbie je pro ni už jenom poslední kapka. Vystrčí tě ven, doslova tě rukama vystrčí ven, a ty stojíš před svým vlastním domem, je půl šesté ráno, jednou nohou stojíš na ranních novinách a druhou na rohožce přede dveřmi a nevíš, kam jít. Když se ti něco podobného stalo naposledy, našel jsi útočiště u babičky. Jenže babička je po smrti. Ještě před rokem bys mohl odjet za Arim, mezi vámi platí nepsaná dohoda, že ať se děje, co se děje, jeden na druhého se můžete spolehnout, jenže

Ari teď umírá v nemocnici Tel ha-Šomer. A tam jsou s návštěvními hodinami hrozně striktní. A stejně by nebylo vhodné za ním teď chodit s takovouhle věcí. A tak nasedneš na kolo a jedeš do studia. Už ho nesdílíš, před několika týdny jsi odtamtud odešel, protože jsi tam nezvládl napsat ani povídku, ale pamatuješ si, že na jednom okně je rozbitý zámek. Když dojedeš na místo, pootevřeš to správné okno, vyškrábeš se dovnitř a uložíš se na psycholožčinu jógamatku. V oblečení. A bez deky.

Ráno si v obchůdku koupíš pastu a kartáček, vyčistíš si zuby ve dřezu v kuchyňském koutku a pak si v něm umyješ i nohy, a ve chvíli, kdy nohu postavíš zpátky na zem, ozve se znovu bolest v kříži, a tak se zase natáhneš na jógamatku.

V devět hodin někdo zaklepe na dveře.

Ty pořád ležíš na karimatce. A nemůžeš vstát a jít otevřít.

A tak křikneš: „Dále!"

Vejde kurýr a podá ti obálku.

Podepíšeš mu, vleže, že jsi zásilku převzal.

Kurýr řekne: No to snad ne, jste to vy?

Na druhý pohled ho teď taky poznáš. Před pár lety u tebe studoval. Byl dost nadaný. Napsal kontroverzní povídku o eutanázii. O člověku, který je známý pod přezdívkou Anděl a mezi druhou a čtvrtou hodinou ranní obchází nemocnice po celém Izraeli a pomáhá lidem umřít. Rozpomeneš se, že si o přestávce vždycky šel zakouřit, ten student, co před tebou teď stojí, a při posledním, desátém semináři zvedl ruku a namítl: Probrali jsme tu spoustu věcí, ale vůbec jsme se nedotkli nejdůležitější otázky – proč vůbec psát?

Teď se ptá: Bolí vás záda?

A ty odpovíš: To taky.

Navrhne, aby sis zavolal doktora, který by přijel a píchnul ti epidurál.

Odpovíš, že léků proti bolesti jsi spolykal dost.

No dobře, řekne, ale proč se zbytečně trápit?

Slíbíš, že o tom budeš přemýšlet.

Když odejde, otevřeš obálku, vytáhneš formuláře a dáš se do čtení. Uběhne několik vteřin, než ti dojde, že čteš rozvodové papíry.

Režisér dává pokyn kameramanovi, aby tě zabral zblízka.

Žádného režiséra nikde nevidíš. Kameramana taky ne. Ale máš podezření, že tam jsou. Že i oni jsou součástí toho komplotu, toho velkého, sofistikovaného podvodu s překlady.

Myslíš na děti, ještě o tom neví –

A dáš se do pláče.

Je to takový mužský pláč, bez vzlyků.

Co vypadá dobře na kameru.

A ten se pomalu změní v opravdový pláč.

Stírají se vám někdy hranice mezi pravdou a lží?

Jednou nás na vojně vzali na detektor lži, všechny kadety ve výcviku pro vyšší důstojníky. Chtěli, abychom se s tím přístrojem seznámili zblízka a pochopili, jak funguje. Po malých skupinkách si nás i s veliteli brali do místnosti, kde bylo plno přístrojů a jeden vousatý vyšetřovatel v civilu. Vousatý vyšetřovatel požádal o dobrovolníka na předváděčku. Bez velkého rozmýšlení jsem se přihlásil. Jen tak, abych se zviditelnil. Usadil mě na židli a na břicho a paže mi upevnil různé řemínky a drátky. Pak řekl: Položím vám několik technických otázek. Zeptal se mě na jméno, věk a bydliště. Na všechno jsem stručně odpověděl a on najednou vypálil otázku, jestli jsem někdy užil nelegální drogu. Odpověděl jsem, že ne. Nehnul jsem přitom brvou. Vyšetřovatel taky ne. Ptal se ještě na další věci, už si ani nevzpomínám, na co přesně. Nakonec mi poděkoval, vyzval všechny, aby přistoupili blíž k laminátovému stolu, a pak vysvětloval, jak výstup z polygrafu číst. Srdce mi bušilo a ze zátylku mi pod košili a dolů po páteři stékala kapka potu. Vyšetřovatel řekl: Náš dobrovolník celou dobu mluvil pravdu, načež ukázal, jak detektorem zaznamenané hodnoty ukazují, že moje tělesné reakce, byť místy proměnlivé, se nedostaly mimo rozmezí považované za normu. Potom byla myslím chvíle na dotazy a nakonec jsme místnost opustili a dovnitř vešla další skupinka. Šli jsme do kantýny ukrátit si čekání na autobus, který nás měl odvézt zpátky do výcvikového tábora. Koupil jsem si kolu, to si pamatuju, a když jsem ji otevřel, plyn z ní vystřelil a limonáda vystříkla po všech, kdo stáli poblíž.

Léta jsem pak doufal, že toho vousatého vyšetřovatele někde potkám, ve vlaku, na ulici, v čekárně u doktora, a budu si s ním moct vyjasnit, co se tam tehdy vlastně stalo: To jsem opravdu dokázal ošálit stroj na pravdu? Nebo se z nějakého důvodu rozhodl zalhat a uchránit mě od vyhazovu z kurzu? Ale čas plynul dál, jeho tvář se mi v paměti rozpíjí a teď už se někdy bojím, jestli jsem si to celé nevymyslel.

Víte, jak kniha skončí, ještě než začnete psát?

Ne, ale zato vím, jak skončím já. Vždycky jsem věděl, že muži v naší rodině umírají mladí. Podle rodinného průměru mě první infarkt čeká za dva roky. To jsou prostě geny. Ale až poslední dobou, co onemocněl Ari, se mě to začalo opravdu dotýkat. Pocit, který mě provázel jako dvacátníka a třicátníka, že nic nehoří, vymizel a teď je najednou spěch na všechno. Mimo jiné na mě palčivě doléhá otázka, jestli ten krátký čas, který mi na zemi zbývá, vůbec chci trávit psaním. Jestli je zrovna další kniha to nejdůležitější, co chci stihnout, než přijdou bolesti na hrudi. Možná chci místo toho strávit co nejvíc času s Diklou a dětmi? Možná se chci dát na politiku? Tedy jen na krátko. Do infarktu. Nebo rok dva žít v Austrálii? Nebo se toulat po různých místech a poctivěji hledat kamaráda z dětství, který mi po vojně zmizel, a pak dostat infarkt s vědomím, že jsem pro to aspoň něco udělal, abych ho našel?

Konec knihy přede mnou většinou vyvstane – tak jako se člověku ukáže pevnina, když se loď potápí – až ke konci.

Ještě chvíli pak plavu v moři nekonečných možností. A pak se z něj vynořím a je v tom smutek i úleva.

Jak svým postavám vybíráte jména?

Ariho máma mě přišla vystřídat u jeho nemocničního lůžka.

Většinou si jen vyměníme pár vět španělsky a já si jdu po svých. Ale v jejím příchodu do pokoje bylo tentokrát něco jinak. Její krok, těžší než obvykle, jakoby šouravý, mi naznačil, že bych měl ještě chvíli zůstat. Stejně jsem neměl domov, kam bych se vracel. Jenom jógamatku. A tak jsem jí nabídl, ať

se posadí na moji židli, a sám jsem si z jiného pokoje přitáhl další.

Ari spal. Podle toho, jak oddechoval, spal hluboce.

Přinesla jsem pár *empanadas*, řekla a vytáhla z batohu plastovou krabičku.

Ariho máma je trochu podobná Mercedes Sosa. Při každém setkání mi to bleskne hlavou. Má trochu indiánské oči. Její syn vlastně taky.

Gracias, řekl jsem a jednu si vzal.

Tvůj kamarád je hrozně silný, řekla.

Já vím, přikývl jsem.

On tu nemoc *finalmente* porazí, pokračovala.

To těžko, neřekl jsem nahlas.

Když mu byly dva – začala. A zarazila se.

Zadíval jsem se na ni. Mlčela. Tak jsem si vzal ještě empanadu.

Jako malý… hodně zlobil, tvůj kamarád, začala znovu. Lítali jsme za ním po celém domě, aby něco nerozbil.

To je mu podobné.

Už v roce odmítal po obědě spát. Všechny děti v jeslích se šly uložit do místnosti, kde měli ty malé dětské matračky, jenom on doháněl učitelky k šílenství. Ale stejně ho milovaly. Protože to všechno dělal s tím svým kouzelným úsměvem.

Umím si to živě představit.

Jednou večer – řekla a zavřela krabičku s *empanadas* – jsem byla v kuchyni. Můj muž Marcelo byl v práci. Obvykle jsem uklidila lego hned, jak si s ním Ari dohrál, ale ten den jsem na to zapomněla. Prostě zapomněla. Byla jsem s ním celé odpoledne a už jsem byla unavená. On ti to nikdy nevyprávěl?

Ne.

Najednou jsem slyšela jenom ticho. Byla jsem v kuchyni a z obýváku jsem slyšela zlověstné ticho. Běžela jsem tam. Vdechl kostičku lega.

Ajaj.

Velkou. Čtyři ťuflíky.

Ajajaj.

Snažila jsem se ji dostat ven, bouchla jsem ho do zad. Nic nevyšlo. Zavolala jsem sanitku. Dusil se. Nemohl ani plakat,

protože se nemohl nadechnout. Sanitka přijela rychle. Cestou do nemocnice v podstatě umřel. *Muerte clínica*. Jak se to řekne? Klinická smrt? Ale na JIPce ho dokázali oživit. Několik dní strávil mezi životem a smrtí.

Páni.

A tak jsme mu změnili jméno.

Jak – změnili?

On ti neřekl, že se původně jmenoval jinak?

Ne.

Bueno, asi na to zapomněl.

Jak se jmenoval?

Enrique. Po Marcelově starším bratrovi, byl to jeden z *desaparecidos*, které junta nechala „zmizet".

Nevěděl jsem, že –

Rozumíš, Marcelo, místo aby mě obviňoval, že jsem já pitomá nechala dítě samotné s legem, což by udělal kterýkoli jiný chlap, obviňoval sám sebe, že mu dal špatné jméno, nešťastné jméno.

Proč nešťastné?

Slyšel jsi někdy o Madres de Plaza de Mayo?

No jasně.

Marcelova matka byla jedna z nich. Její syn Enrique, Marcelův bratr, jednoho dne odešel do práce v tiskárně a už se nevrátil. Každý čtvrtek spolu s ostatními matkami demonstrovala na náměstí, dokud junta nepadla. Ale ani po pádu junty jim vláda o Enriquem nedala žádné informace.

Svině.

Část zmizelých prý naházeli do moře.

To snad ne.

Proto Marcelo odjel do Izraele. Už tam nechtěl být.

Neskutečný příběh.

Doktor v nemocnici nám řekl: Váš syn bojuje jako lev, *ari*. Bojuje o svůj život jako *ari*. A tak Marcelo běžel na úřad a změnil mu jméno na Ari.

A to pomohlo?

To ví jenom Bůh. A já v Boha ani trochu nevěřím. Ale ano, Ari otevřel oči a začal zase dýchat a doktor řekl, nikdy tu větu nezapomenu: „V podobných případech nerozhoduje jenom

síla smrti, ale taky síla života. A váš syn má opravdu velkou životní sílu."

To je pravda.

A proto ti říkám, že i tentokrát vyhraje.

Doufejme.

Tys o tom jméně vážně nevěděl?

Vůbec.

No dobrá, jak se říká u nás, každý den se člověk dozví něco nového.

Přesně tak.

Teď už klidně můžeš jít, už jsi byl dneska dost dlouho dobrý kamarád –

Ale jděte, vždyť –

A tykej mi, prosím tě. Já jsem Carmela –

Díky, Carmelo.

A vem si ty *empanadas*. Vypadáš hladově. Je všechno v pořádku, *corazón*?

Inspiraci pro jména postav beru od lidí, kteří mi jsou nablízku, buď abych je zvěčnil, nebo protože se mě nějak emočně dotknou. Někdy se ale osud postavy v průběhu vyprávění promění a ukáže se, že nutně potřebuje jiné jméno.

Kdybyste mohl pozvat na večeři tři spisovatele, živé či mrtvé, koho byste si vybral?

Kdybych už mohl někoho pozvat na večeři snů, určitě bych to nevyplýtval na kolegy.

Spisovatelé, ať už živí, nebo mrtví, bývají zvláštním způsobem sebestřední, což z nich dělá vrcholně frustrující společníky. Navíc se většinu času nemůžete zbavit podezření, že každá intimní anekdota, o kterou se u večeře podělíte, jim poslouží jako pracovní materiál. Koneckonců, většina údajně biografických detailů v tomhle interview je údajně převzatá z rozhovoru, který jsem před dvěma lety vedl v jedné jeruzalémské restauraci s jistým údajným skandinávským spisovatelem. Údajně. Thrillery Axela Wolfa se celosvětově těší nesmírnému úspěchu, a on měl přesto shrbená ramena a pohaslý zrak a světlé vlasy prořídlé

a splihlé. Hodně jsem se ho vyptával, empatickým tónem, abych pochopil, jak je možné, že je tak oblíbený, a přitom nešťastný. A tak jsem se mimo jiné dozvěděl, že co se stane v Kolumbii, ne vždy v Kolumbii zůstane, že dcera může otci zlomit srdce a že dystymie je jako mít v sobě ledovou krustu: pod ledem se mrská rybí potěr štěstí, ale člověk se k němu nikdy nedostane, protože led je tvrdý a neprůhledný a nejde prorazit.

Každopádně na tu večeři bych si pozval svoje tři kamarády z dětství. Přátelíme se od střední školy, ale v posledních letech se vídáme jen málokdy. Udělali jsme si moc dětí. Vzali jsme si moc hypoték. A Ari teď ke všemu leží v nemocnici Tel ha-Šomer.

Jermiho a Chagaje Karmeliho bych nabral v jejich hypotékou zatížených domech a společně bychom pak jeli za Arim. Odpojili bychom ho od všech přístrojů, oblíkli ho do mikiny z maturitního ročníku (kvůli nemoci zase shodil všechnu tělesnou hmotnost, co od té doby nabral) a propašovali ho z onkologického oddělení do hospody v Kfar Azar. Snad ještě existuje, ta stará hospoda s dlouhými dřevěnými stoly. Pili bychom radlery a uzobávali preclíčky z malých skleněných misek, jako za starých časů, a mluvili bychom o všem kromě toho, že Ari umírá. Chagaj Karmeli by se v určitou chvíli stoprocentně rozbrečel, on vždycky brečí, když moc pije, a Jermi by se neustále koukal na mobil a balil by servírky, i když v našem věku už to je opravdu trapné.

A potom, až by nám přinesli účet, by každý zaplatil za sebe, ale pak bychom zjistili, jako vždycky, že jsme dali málo. A že každý musí trochu přidat. Kromě Ariho, jemu bychom to odpustili.

Moji kamarádi mě nikdy nevnímali jako spisovatele, a nikdy nebudou. Víc než co jiného jim přijde legrační, že se ze mě stal člověk, který dává rozhovory.

Viděli mě opisovat při závěrečné písemce z biblické literatury, viděli mě, jak se vracím ze základního výcviku zlomený a ponížený, viděli mě čtyři roky zamilovaného do Tali Lešemové, i když všem kromě mě bylo jasné, že tahle láska nemůže